

OULUN YLIOPISTO
HISTORIAN LAITOS
Eripainossarja
N:o 185

**MUUTAMIA LISIÄ SUOMEN VASARAKIRVESKULTTUURIN
ALKUPERÄN ONGELMAAN**

Jukka Luoto

Oulu 1988

Toimittaja: FK Jouni Suistola
Julkaisija: Prof. Kyösti Julku

ISBN 951—42—2641—0

Jukka Luoto

MUUTAMIA LISIÄ SUOMEN VASARAKIRVESKULTTUURIN ALKUPERÄN ONGELMAAN

Jo Julius Ailio aikoinaan johti Suomen vasarakeriveskulttuurin itäisestä Keski-Euroopasta ja näki Haffküsten-kulttuurissa sen lähimmän sukulaisen.¹ Aarne Äyräpää omaksui tämän näkemyksen jo v. 1915² ja säilytti sen usein kiivaanakin käydystä keskustelusta huolimatta aina tieteellisen tuotantonsa loppuun asti.³

Äyräpään näkemystä asettui vastustamaan ennen muuta Gunnar Ekholm tulkitessaan Suomen vasarakeriveskulttuurin alkuperältään skandinaaviseksi.⁴ Päinvastoin asian on ymmärtänyt A. Oldeberg, joka v. 1952 ilmes-tyneessä tutkimuksessaan on johtanut ruotsalaisen vasarakeriveskulttuurin suomalaisesta.⁵

Vaikka myöhempi tutkimus on voinut löytää Etelä-Suomesta selviä skandinaavisia vasarakeriveskulttuurin esinemuotoja⁶ ja vaikka käydyssä keskustelussa keskeisenä skandinaavisena saviastioiden koristeaiheena pidetty nuorapainannevyöhykettä reunustava köynnös-(girland-) aihe esiintyy niin Suomessa⁷ kuin Haffküsten-kulttuurin piirissäkin⁸, on Äyräpään näkemys yleisesti tunnustettu.⁹

Vuosina 1975 ja 1976 tutkittu Liedon Kukkarkosken kivikautinen kalmis-

¹ Julius Ailio, *Die steinzeitliche Wohnplatzfunde in Finland* (Helsingfors 1909), s. 93.

² Aarne Äyräpää (Europeus), *Fövärv till Statens Historiska Museum år 1913, Stenåldern* (FM 1915, Helsingfors 1915), s. 12.

³ Aarne Äyräpää, *Båtyxkulturen i Finland* (Opera selecta, Helsingin yliopiston arkeologian laitos, moniste n:o 9, Helsinki 1973), s. 203–205.

⁴ Gunnar Ekholm, *När kommo svenskarna till Finland?* (Fv 1921, Stockholm 1921); Gunnar Ekholm, *Finländska stenåldersfrågor ur svensk synpunkt* (Fv 1922, Stockholm 1922).

⁵ Andreas Oldeberg, *Studien über die schwedische Bootaxtkultur* (Stockholm 1952), s. 185 ff.

⁶ Ella Kivikoski, *Paimion Rukkijoen vasarakeriveshauta* (SM 1934, Helsinki 1935).

⁷ Torsten Edgren, *Studier över den snörkeramiska kulturens keramik i Finland* (SMYA 73, Haka-lund 1970), s. 10.

⁸ Lothar Kilian, *Haffküstenkultur und Ursprung der Balten* (Bonn 1955), Abb. 88, 90, 117, 118.

⁹ Edgren, *Studier*, s. 62; Ella Kivikoski, *Suomen esihistoria* (Suomen historia I, Porvoo 1961), s. 62; Matti Huurre, *9000 vuotta Suomen esihistoriaa* (Keuruu 1979), s. 72; Harri Moora, *Eesti rahva ja naaberrahvaste kujunemisest arheologia andmeil*, *Eesti rahva etnilisest ajaloost* (Tallinn 1956); Christian Carpelan, *Katsaus saamelaiden historiaan* (Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk H. 131, Helsinki 1984), s. 99; ks. kuitenkin C.F. Meinander, *Kivikautemme väestö-historiaa* (Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk H. 131, Helsinki 1984), s. 39, 44.

to¹⁰ ei muuta vallallaolevaa käsitystä. Sen löydöstö näyttää kuitenkin antavan lisän Suomen vasarakirveskulttuurin alkuperää koskevaan keskusteluun.

Kalmiston ainoa nuorakeraaminen astia on peräisin haudasta 9. Kysymyksessä on korkeakaulainen astia, jonka kaulaosaa peittää nuorapainanteiden vyöhyke. Välittömästi tämän nuorapainannevyöhykkeen alapuolella on kaksinkertaisella nuorapainanteella tehtyjen pisaranmuotoisten koristeiden rivi. Yksi yhtenäinen pisterivi rajaa alhaaltapäin niin pisaramaisia kuvioita kuin nuorapainannevyöhykettäkin (kuva 1:A).¹¹

Löydön julkaisija, Markku Torvinen ei ole löytänyt tälle koristelulle vastinetta.¹² Haffkusten-Rzucewo-kulttuurin piiristä, Succaseen asuinpaikalta on kuitenkin löydetty astia, jonka koristelu muistuttaa huomattavasti Kukkarkosken astian koristelua. Tässäkin tapauksessa astian kaulaa kiertää nuorapainanteiden vyöhyke, jonka puolikaaren muotoon asetettujen sisäkkäisten nuorapainanteiden muodostama kuvio katkaisee. Nuorapainannevyöhykettä ja sen alapuolelle pistäytyvää kaarikuviota rajaa Kukkarkosken astian tapaan pisterivi (kuva 1:B).¹³

Lothar Kilian on johtanut tämän aiheen Itämeren länsirannikon suppilopikarikulttuurista ja totta onkin, että puolikaaren muotoon asetetut sisäkkäiset nuorapainanteet ovat yleinen aihe sikäläisessä suppilopikarikulttuurin keramiikassa.¹⁴ Vertaus tanskalaisiin löytöihin ei ole erityisen onnistunut mm. siksi, että Kilianin vertailukohdaksi valitsemassa astiassa koristelua ei ole tehty nuorapainantein.¹⁵ Selvempiä yhteyksiä osoittavatkin pohjoissaksalaisen suppilopikarikulttuurin ns. Haasel-tyyli, jossa nuorapainannekaarikuviot on Kukkarkosken ja Succaseen tapaan reunustettu leimariveillä (kuva 1:G).¹⁶

Ongelmana näiden suppilopikarikulttuurin nuorapainanneaiheiden liittämisessä Baltian vasarakirveskulttuurin keramiikan vastaaviin aiheisiin on niiden välinen maantieteellinen ja ennen muuta ajallinen ero. Suppilopikarikulttuurin kaariaiheiset nuorapainanteet ajoitetaan varhaisneoliittiselle C-periodille, jonka suppilopikarikulttuurin keskineoliittinen vaihe erottaa vasarakirveskulttuurista.

Piste- ja leimarivein reunustetun kaariornamentiikan käyttö tuo kuitenkin mieleen suppilopikarikulttuurin ja vasarakirveskulttuurin väliin sijoittuvan

¹⁰ Markku Torvinen, *Liedon Kukkarkosken kivikautinen kalmisto* (SM 1978. Vammala 1979).

¹¹ Torvinen, s. 58–59, k. 20.

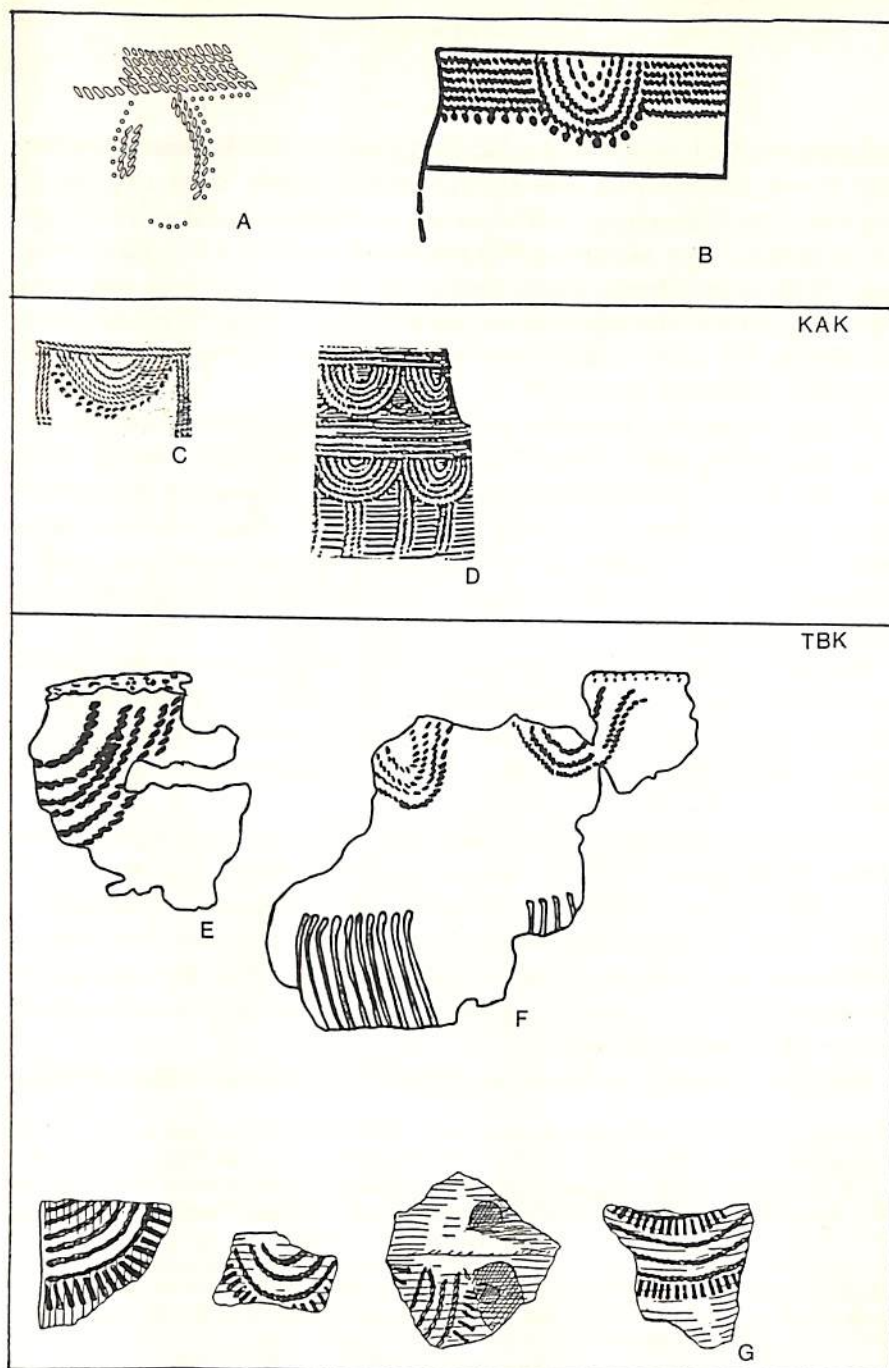
¹² Torvinen, s. 72.

¹³ Kilian, Abb. 105.

¹⁴ Kilian, s. 78; C.J. Becker, *Mosefundne lerkar fra yngre stenalder* (København 1948), s. 62, Fig. 16; s. 161–166, Fig. 36; s. 218–225, Fig. 45.

¹⁵ P.V. Glob, *Danske Oldsager II. Yngre Stenalder* (Copenhagen 1952), fig. 25; P.V. Glob, *Der Einfluss der Bandkeramischen Kultur in Dänemark* (AAKop 1939. København 1939), s. 140.

¹⁶ Becker, s. 218.

Kuva 1. Puolikaarenmuotoisia nuorapainannekuvioita Euroopan neoliittisessa keramiikassa, A. Kukkarikoski, B. Succase, C-D. Palloamforakulttuuri (KAK), E-G. Suppilopikarikulttuuri (TBK). Torvinen, Kilianin, Antoniewiczin, Äyräpään ja Beckerin mukaan.

Fig. 1. Semicircular cord impression patterns in the European neolithic ceramics, A. Kukkarkoski, B. Succase, C-D. Globular Amphora culture (KAK), E-G. Funnel-Beaker culture (TBK). According to Torvinen, Kilian, Antoniewicz, Äyräpää and Becker.

palloamforakulttuurin. Kaulalta astian mahalle ulottuvat pistelemoin reunustetut kuviothan ovat siinä mitä luonteenomaisin piirre, kuten mm. tämän keramiikan ainoa Suomesta löydetty edustaja osoittaa¹⁷. Pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoisten aiheiden ohella tämän kulttuurin piirissä esiintyy toisinaan myös nuora-aiheista kaarikoristelua (kuva 1:C—D),¹⁸ joka todellakin näyttää siis yhdistävän suppilopikarikulttuurin kaarinuora-aiheet niin maantieteellisesti (vrt. kuva 2) kuin kronologisestikin Itämerenpiirin vasarakirveskulttuurin vastaavaan koristeluun.

Entisen Itäpreussin Osteroden Sendenin asuinpaikka näyttää tukevan tällaista olettamusta, sillä sieltä on löydetty nyt po. tavalla koristettua keramiikkaa¹⁹, jota Engel pitää suppilopikarikulttuurin keramiikkana, Kilian Haffkusten-kulttuurin keramiikkana²⁰ ja Gaerte näiden kahden sulautumismuotona²¹. Näistä luokitteluvaikeuksista huolimatta tämä asuinpaikka on mielenkiintoinen juuri siksi, että sen löytöaineistossa on havaittavissa juuri palloamforakulttuurin vaikutus²².

Palloamforakulttuuri ja sen nuorakaariaiheet eivät kuitenkaan riitä selittämään tämän alkuperältään varhaisneoliittisen aiheen lainautumista Baltian ja Suomen nuorakeramiikkaan, sillä palloamforakulttuuri ymmärretään lyhytaikaiseksi ilmiöksi, jolla ei ole kontaktia suppilopikarikulttuurin varhaisvaiheen kanssa.²³

Kysymys on vaikeasti ratkaistavissa ja tätä yhtä koristeaihetta laajakantoisempi. Mikäli jollakin alueella voidaan osoittaa kronologinen kontakti varhaisneoliittisen suppilopikarikulttuurin ja nuorakeramiikan nuorapainanneaiheiden välillä, on tätä aluetta pidettävä vasarakirveskulttuurin syntyalueena. Tällaista aluetta ei ole kuitenkaan voitu osoittaa ja tuskin on syytä uskoa, että Osteroden Sendenin vaikeasti luokiteltava keramiikanpala olisi osoitus tällaisen kontaktin olemassaolosta.

Suoritettu tarkastelu osoittaa joka tapauksessa, että Kukkarkosken astian

¹⁷ Edgren, *Studier*, s. 79.

¹⁸ P.V. Glob, *Studier over den jyske enkeltgravkultur*. (Aarb. 1944. København 1945), s. 75, fig. 45:2; Włodzimierz Antoniewicz, *Z dziedziny archeologii ziem Polski (Światowit XVII)*. Warszawa 1938), s. 380—381, Fig. 36—37; s. 389, Fig. 49:2; Aarne Äyräpää, *über die Streitaxtkulturen in Russland (ESA VIII)*. Helsinki 1933), s. 120, Abb. 118. Viimeksimainitussa löytöpaikka on kuitenkin ilmoitettu erheellisesti, vrt. Tadeusz Sulimirski, *Corded ware and Globular amphorae north-east of the Carpathians* (London 1968), s. 198; Herman Müller-Karpe, *Handbuch der Vorgeschichte III:1—3* (München 1974), T. 685:A—B.

¹⁹ Carl Engel, *Vorgeschichte der altpreussischen Stämme* (Königsberg 1935), Taf. 37:g.

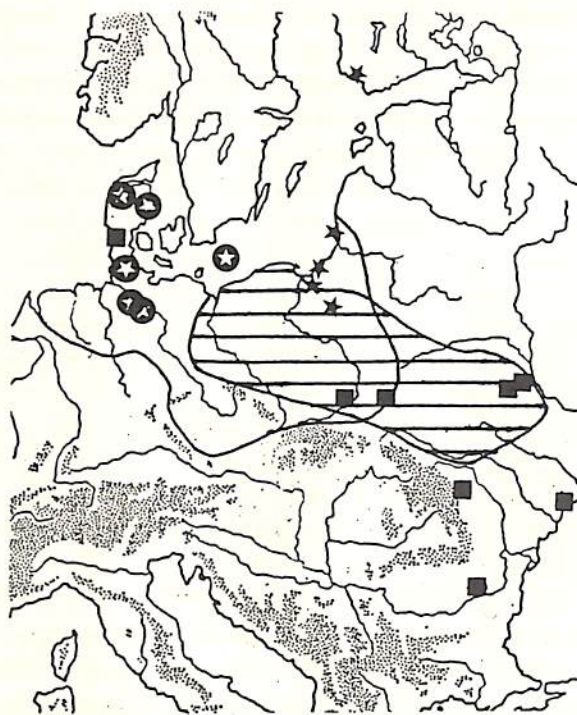
²⁰ Kilian, *Fundliste I*:42.

²¹ W. Gaerte, *Die steinzeitliche Keramik Ostpreussens* (Königsberg 1972), s. 37.

²² Gaerte, s. 52.

²³ Klaus Ebbesen, *Die jüngere Trichterbecherkultur auf den dänischen Inseln* (Arkeologiske studier II. Odense 1975), s. 241—265.

koristeaiheen kotimaa on Itämeren etelärannikolla. Tällaisena se ei luonnollisesti ole yksin. Kukkarikosken astiaa on vaikea sijoittaa Edgrenin kotimaisen vasarakirveskulttuurin keramiikan luokitukseen. Määritelmän mukaan se kuitenkin kuuluu tyyppiin A:3²⁴. Tällaiset nuora- ja pisterivikoristeiset astiat ovat yleisiä koko Itämeren etelärannikolla aina Tanskaan asti, mutta ovat erittäin harvinaisia Ruotsissa.²⁵

Kuva 2. Pisaran tai puoliympyränmuotoisten nuorapainannekuvioiden levintä. Tähtiympyrä = suppilokarikulttuurin keramiikka, neliö = palloamforakulttuurin keramiikka, tähti = vasarakirveskulttuurin keramiikka, varjostamaton rajattu alue = suppilopikarikulttuurin levintä = varjostettu alue = palloamforakulttuurin levintä. Beckerin, Globin, Kilianin, Gaerten, Antoniewiczin, Äyräpään, Müller-Karpen ja Sulimirskin mukaan.

Fig 2. The distribution of drop-shaped or semicircular cord impression patterns. Circle with star = ceramics of Funnel-Neck Beaker culture, square = ceramics of Globular Amphora culture, star = ceramics of Battle-Axe culture, unshaded marked area = distribution of Funnel-Beaker culture, shaded area = distribution of Globular Amphora culture. According to Becker, Glob, Kilian, Gaerten, Antoniewicz, Äyräpää, Müller-Karpe and Sulimirsk.

²⁴ Edgren, Studier, s. 20.

²⁵ Edgren, Studier, s. 60.

Vasarakirveskulttuurin vaikutus ei rajoitu Kukkarkosken kalmistossa hautaan 9, vaan itse asiassa usea hauta osoittaa yhteyksiä tähän kulttuuriin.²⁶ Tämän lisäksi M. Torvinen on löytänyt yhdeltä paikalta nuorakeramiikan paloja, joiden hän uskoo kuuluvan tuhoutuneeseen hautaukseen²⁷ ja myös tilanomistaja Lauri Nautelan kokoelmassa on ristikko- ja urakoristeista hienojakoista keramiikkaa, joka hyvinkin saattaa kuulua tähän kivikauden vaiheeseen.

Muu Kukkarkosken aineisto ajoittuu kampakeraamiselle kaudelle. Keramiikan lisäksi huomionarvoista siinä ovat ennen muuta runsas meripihka ja limsiö. Limsiökärjistä valtaosa edustaa tyyppejä, jotka ovat niin lietolaisille kuin ylipäänsä muillekin kampakeraamisille asuinpaikoille ominaisia.²⁸

Kukkarkosken löydöstöön sisältyy kuitenkin neljä kärkeä, jotka muotonsa perusteella eivät vaikuta kampakeraamisilta.²⁹ Ne ovat koverokantaisia ja niitä voidaan luonnehtia sydämenmuotoisiksi (kuva 3–4). Suomesta tämä kärkityyppi tunnetaan vain yhden Maarian (Turun) Kärsämäestä löydetyn kärjen perusteella. C.F. Meinander on johtanut sen Skandinaviasta, joskin materiaali viitanee joko kotimaiseen valmistukseen tai pohjoisskandinaaviseen alkuperään.³⁰ Ilmeisesti vastaavantapaisten kärjen katkelma on löydetty Liedosta Pahkan Pahamäeltä.³¹

Kärsämäen ja Pahkan kärjet samoin kuin niiden skandinaaviset esikuvat ajoitetaan myöhäisneoliittiseen aikaan.³² Kun Kukkarkoski on tyypillisen kampakeramiikan asuinpaikka, on näiden kärkien ajoitus ongelmallinen. Kukkarkoskelta ei ole tullut päivänvaloon mitään muuta Kiukaisten kulttuuriin viittaavaa löydöstöä.

Sydämenmuotoinen limsiökärki on kuitenkin yleinen Haffküsten-kulttuurin piirissä, josta se on tavattu useilta tämän kulttuurin asuinpaikoilta³³, joskin myös Baltiassa sydämenmuotoisia kärkiä tavataan vielä myöhäisneoliittisella kaudella³⁴ eivätkä ne liene tuntemattomia varhaisella pronssikaudellakaan.³⁵

²⁶ Jukka Luoto, Liedon esihistoria. Käsikirjoitus. Jätetty Liedon historiatoimikunnalle julkaisemista varten.

²⁷ Torvinen, s. 60.

²⁸ Vrt. Torvinen, s. 68–74.

²⁹ Torsten Edgren, Jäkärlä-gruppen (SMYA 64. Helsingfors 1966), s. 77, 15640:19–20; Lauri Nautelan kokoelmat.

³⁰ C.F. Meinander, Die Kiukaiskultur (SMYA 52. Helsinki 1956), s. 133.

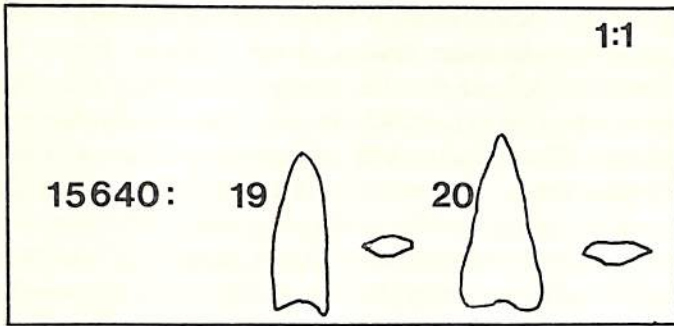
³¹ Jukka Luoto, Problem inom Finlands mellanneolitikum (FM 1986. Vammala 1987), s. 11, jossa kuitenkin erheellisesti luokiteltu limsiöksi, TYA 90:2.

³² Meinander, Kiukaiskultur, s. 133; Luoto, Problem, s. 11.

³³ Kilian, s. 44–45.

³⁴ I.A. Loze, Pozdnij neolit i rannja bronza Lubanskoi ravniny (Riga 1979), T. I:1–26.

³⁵ Jekab Ozols, Die baltische Steinkistengräberkultur (Vorgeschichtliche Forschungen 16. Berlin 1969), s. 12, T. 6:1.

Kuva 3. Kukkarkosken sydämenmuotoiset limsiökärjet, Suomen Kansallismuseon kokoelmat.

Fig. 3. Heart-shaped flint arrow-heads from Kukkarkoski, collections of the Finnish National Museum.

Kuva 4. Kaksi sydämenmuotoista ja yksi ruodollinen limsiökärki Kukkarkoskelta, Lauri Nautelan kokoelmat. (Kuva M. Valta)

Fig. 4. Two heart-shaped and one tanged flint arrow-head from Kukkarkoski, collections of Lauri Nautela (Photograph: M. Valta)

Sydämenmuotoisten nuolenkärkien esiintyminen vasarakirveskulttuurin yhteydessä näyttää olevan yleistä Ukrainan ja Puolan alueella³⁶ ja täältä tämän esinemuodon varhainen esiintyminen ulottuu aina Hampurin tienoille asti.³⁷

³⁶ P.N. Tretjakov, *Finno-ugri, balti i slavjane na Dnepre i Volge* (Moskva-Leningrad 1966), Fig. 20:15; Zygmunt Krzak *The Złota Culture (The Neolithic in Poland)*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 350; J. Machnik, *The Corded Ware Culture and Cultures from the Turn of the Neolithic Age and the Bronze Age (The Neolithic in Poland)*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 391.

³⁷ Roland Schroeder, *Die Nordgruppe der Odernurkeramik (Vorgeschichtliche Forschungen 14)*. Berlin 1951, s. 65–66; Karl W. Struve, *Die Einzelgrabkultur in Schleswig-Holstein und ihre kontinentalen Beziehungen (Offa-Bücher 11)*. Neumünster 1955, s. 65–66.

Kuten sanottu, Skandinaviassa sydämenmuotoista limsiökärkeä on totuttu pitämään myöhäisneoliittisena ilmiönä. Aivan tarkkaan tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä Etelä-Ruotsin kuoppakeraamisilta asuinpaikoilta on löydetty sydämenmuotoisia limsiökärkiä, jotka siten siis ajoittuvat keskineoliittiseen aikaan.³⁸ Tämä antaisi ehkä syyn uskoa, että koko esineryhmä olisi Skandinaviassa oletettua varhaisempi ja näinollen myös Kukkarkosken kärjet saattaisivat olla läntistä alkuperää. Toistaiseksi näitä varhaisia sydämenmuotoisia kärkiä ei ole kuitenkaan löydetty Skånea ja Blekingeä pohjoisempaa.

Sydämenmuotoisilla nuolenkärjillä on kuitenkin kauas menneisyyteen ulottuva historia takanaan, sillä se tunnetaan mm. Alppien alueelta jo selvästi vasarakirveskulttuuria edeltävältä kaudelta esim. Altheimin löydön perusteella.³⁹ Myös Horgener-kulttuurin piirissä tämä esinemuoto on yleinen.⁴⁰ Varhaisimmat sydämenmuotoiset nuolenkärjet Pohjois-Saksassa näyttävät olevan niinkään vasarakirveskulttuuria varhaisempia⁴¹ ja näin on asian laita myös Ukrainassa.⁴²

Puolalainen tutkimus on halunnut nähdä tämän esinemuodon ilmaantuvan sikäläiseen aineistoon viimeistään 2800–2500 eKr. eli tuntuvasti ennen vasarakirveskulttuurin aikaa. Täällä se esiintyy mm. Narva-Nemunas-kulttuurin piirissä.⁴³ Liettuassa sydämenmuotoisten nuolenkärkien esiintyminen tämän kulttuurin piirissä on kuitenkin ajoitettu n. puoli vuosituhatta myöhemmäksi ja tulkittu vasarakirveskulttuurin vaikutukseksi Narva-Nemunas-kulttuurissa.⁴⁴

Mikäli pitäydytään puolalaisessa ajoituksessa saattaisivat Kukkarkosken kärjet olla kampakeraamisiakin. Luultavampaa kuitenkin on, että vasta vasarakirveskulttuuri on tuonut nämä poikkeukselliset limsiökärjet Kukkarkoskelle.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota vielä yhteen Lauri Nautilan Kukkarkoskelta löytämään limsiökärkeen (kuva 4:3). Sille on luonteenomaista pyöreä lehti ja ohut ruoto. Myöskään se ei vaikuta kampakeraamiselta ja myös sille on löydettävissä hyviä vastineita myöhäisneoliittiselta ajalta.⁴⁵

³⁸ Bozena Wyszomirska, *The Nymölla projekt (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum 1985–1986)*, Lund 1986), s. 133–134.

³⁹ J.E. Forssander, *Der ostskandinavische Norden während der ältesten Metallzeit Europas* (Lund 1936), s. 169; Müller-Karpe, s. 205, 930, T. 471:1–28, 31–32.

⁴⁰ Marion Itten, *Die Horgener Kultur* (Basel 1970), s. 26, Abb. 8.

⁴¹ Struve, s. 65–66.

⁴² Suliminski, s. 22.

⁴³ Wyszomirska, s. 134.

⁴⁴ Rimutė Rimantienė, Šventoji. Narvos kultūros gyvenvietės (Vilnius 1979), s. 176.

⁴⁵ Loze, T. I:31, Rimutė Rimantienė, *Akmens amžiaus paminklai* (Lietuvos TSR archeologijos atlasas I, Vilnius 1974), pav. 7:14.

Kysymyksessä on kuitenkin jo keskineoliittiselta ajalta periytyvä muoto.⁴⁶ Erona näyttää olevan vain se, että myöhäisissä kärjissä pinta on retušoitu kun se varhaisissa näyttää olevan iskujälkinen. Tällaista kehitystä on kuitenkin ainakin Suomen osalta vaikea seurata siksi, että kivikautiset limsiökärjet ovat täällä ajasta riippumatta pinnaltaan retušoituja eivätkä iskujälkisiä.

Sydämenmuotoisten nuolenkärkien osalta tilanne näyttää olevan samanlainen kuin Kukkarkosken astian tapauksessa. Ne osoittavat yhteyksiä ennen muuta Haffküsten-kulttuuriin ja ylipäänsä Itämeren etelärannikolle. Vaikka sydämenmuotoinen nuolenkärki on universaalinen esinemuoto, joka ei houkuttele laajoihin alkuperää koskeviin pohdintoihin, näyttää ylimalkainenkin tarkastelu osoittavan, että tässä tapauksessa kyseessä on keskieurooppalainen esinemuoto, jonka vasarakirveskulttuuri on omaksunut.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista mainita Zygmunt Krzak'in yrityksestä johtaa vasarakirveskulttuuri limsiönvalmistustraditionsa perusteella Keski-Euroopan mesolitikumista. Vasarakirveskulttuurit ovat limsiöesineidensä perusteella syntyneet alueella, jota rajaavat etelässä Karpaatit, Sudeetit ja Alpit; pohjoisessa Itämeri; lännessä Rhein ja idässä Dnjestr.⁴⁷ Kyseessä on siis alue, jonne myös nyt esiteltujen löytöjen alkuperä viittaa.

⁴⁶ Esim. Wyszomirska, Fig. 25:B:2; Struve, s. 65.

⁴⁷ Zygmunt Krzak, Der Ursprung der schnurkeramischen Kultur (Germania 1981:1. Wiesbaden 1981).

SUMMARY

Jukka Luoto: Some Notes to the Problem of the Origin of Battle-Axe Culture in Finland

In 1975 and 1976 Markku Torvinen excavated the cemetery of Kukkarkoski in Lieto, South-western Finland. The artefacts at the cemetery as well as at the habitation site located there, date for the most part from the Comb-Ceramic culture. A minor part of the artefacts i.e. one earthen vessel a few pieces of earthenware and four or five exceptionally shaped flint arrow-heads belong, however, to the Battle-Axe culture. They seem to give a new source to the discussion about Finnish Battle-Axe culture.

The earthen vessel is decorated with cord impression edging around the neck and with drop-shaped patterns placed below them, made by double cord impression. The whole of the ornamental frieze is lined with rows of dot impression from below (Fig. 1). The best equivalent of this unique motif in the ceramics of Finnish Battle-Axe culture is to be found in the Haffküsten-Rzucevo culture on the south coast of the Baltic Sea where it obviously has been adopted from the Globular Amphora culture. The motif is in fact common over a wide area ranging from the Black Sea to Denmark. The occurrence of this same motif in the ceramics of the Funnel-Beaker culture of North-western Germany may justify the search for the origin of the Battle-Axe culture in the early neolithic culture of the south coast of the Baltic. According to the observations made so far, there is nevertheless a clear difference in time between the early neolithic Funnel-Beaker culture and the Battle-Axe Globular Amphora complex.

The flint arrow-heads which were taken under examination are heart-shaped and here they have, in contrast to traditional views, been linked to the Battle-Axe culture and traced likewise back to the south coast of the Baltic. The origin of this group of artefacts also goes back to cultures preceding the Battle-Axe cultures in Central Europe. In any case, the comparison of both the earthen vessel of Kukkarkoski and the heart-shaped flint arrow-heads supports the traditional view that it is the Haffküsten-Rzucevo culture which has most influenced the Finnish Battle-Axe culture.

- N:o 172 Jouko Talonen, Rauhan Tervehdys (Greetings of Peace) ja yhteiskunta vuosina 1922—1940 (Faravid 10/1986)
- N:o 173 Klaus Castrén, The first official contact between the independent Finland and Turkey (Faravid 10/1986)
- N:o 174 Pekka Visuri, Toisen maailmansodan päätyminen — Jaltasta Potsdamiin (Faravid 10/1986)
- N:o 175 Pentti Koivunen, Piirtokirjoitus Turun tuomiokirkon kuoriportaalissa (Faravid 10/1986)
- N:o 176 Pentti Koivunen, Det karelska inflytandet på Nordkalottområdet under järnåldern (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 177 Markku Mäki vuoti, Om den förhistoriska järntillverkningen i Nordfinland (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 178 Kirsti Paavola, Från ödermarksgårdar till en avkroksby. Rovaniemis bebyggelsehistoria betraktad ur en arkeologisk synvinkel (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 179 Mikko Häme, Originella drag i Snorri Sturlusons berättelser om Nordkalotten i konungasagorna (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 180 Kyösti Julku, Freden i Nöteborg 1323 och freden i Novgorod 1326 jämförda med varandra (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 181 Marianne Junila, Relationerna mellan de tyska soldaterna och den finska civilbefolkningen i norra Finland under fortsättningskriget (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 182 Kullervo Leinonen, Rysslands underhåll på Skibotn—Karungiruten under första världskriget (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 183 Reija Satokangas, Karlöprojektet — ett tvärvetenskapligt försök (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 184 Jouko Vahtola, Birkarlaproblemet (Studia Historica Septentrionalia 14:1/1987)
- N:o 185 Jukka Luoto, Muutamia lisiä Suomen vasarakirveskulttuurin alkuperän ongelmaan (Faravid 11/1987)